

ekolisty

informačný spravodaj Priateľov Zeme - SPZ

**Priatelia
Zeme
SPZ**

2 / 2010

Téma: Krv na našich rukách - BHOPÁL

Téma: Toxické látky... U nás doma? (1. časť)

Informačné turné Priateľov Zeme - SPZ

Z našej distribúcie: Václav Cílek - Dýchat s ptáky

Rozhovor s Katarínou Šimončíčovou

Ako odborný garant sme sa aj tohto roku zúčastnili výstavy PRO EKO v Banskej Bystrici... viac na str. 10

Obsah čísla 2 / 2010

- 03 . ZAPOJTE SA
- 04 . TÉMA: Krv na našich rukách
- 06 . TÉMA: Toxické látky... U nás doma?
- 08 . TÉMA: Informačné turné Priateľov Zeme - SPZ
- 09 . AKTIVITY PRIATEĽOV ZEME - SPZ
- 13 . Z NAŠEJ DISTRIBÚCIE: Václav Cílek: Dýchat s ptáky
- 14 . ROZHOVOR: Katarína Šimončíčová
- 16 . VY SA PÝTATE, MY ODPOVEDÁME

Informačný spravodaj Ekolisty

Vydáva:
Priatelia Zeme - SPZ, Košice

Adresa:
P.O.BOX H-39, 040 01 Košice
kancelária: Alžbetina 53
tel./fax: 055 / 677 1 677
mob.: 0903 77 23 23
e-mail: spz@priateliazeme.sk
http://www.priateliazeme.sk/spz

Redakčná rada:
Martin Valentovič
Branislav Moňok
Mgr. Katarína Vrábľová
Mgr. Hedviga Mileová
Mgr. Lenka Beznáková
Ing. Jozef Gaál
grafická úprava:
Mgr. art. René Říha

Dátum vydania:
júl 2010

Foto na titulnej strane:
autor: Priatelia Zeme - SPZ
Ostatné fotografie, ak nie je uvedené inak, archív Priateľov Zeme.

ISSN 1335-437X

 Vytlačené na recyklovanom papieri

Spoločnosť priateľov Zeme od februára 2005 zmenila svoj názov na Priatelia Zeme - SPZ. Spolu s názvom došlo aj k zmene loga - z pôvodného srdca s planétou na kruhový symbol - logo medzinárodnej federácie Priatelia Zeme (Friends of the Earth International - FoEI).

Milí priatelia,

príhovám sa Vám v období po záplavách, ktoré tak zasiahli mnohé obce na Slovensku. Nevieam ako Vám, ale mne takéto katastrofy vždy pripomenú, že nie my sme pánmi Zeme, ale že príroda je ešte stále silnejšia ako my. A o tom ma presvedčajú nielen udalosti, keď nám dá mocne pocítiť svoju silu, ale aj mnohé udalosti, kedy sa ľudia tvárili, že sa ich chemické a fyzikálne zákony prírody netýkajú. V tomto čísle Ekolistov sa venujeme aj témam, keď ľudia škodia sami sebe. Venujeme sa katastrofe v Bhopále. Symbolizuje brutalitu, ktorá sa skrýva za naším pohodlným životným štýlom a pred ktorou tak radi zatvárame oči. Začíname aj nový seriál o toxických látkach, ktoré nás obklopujú. Chceme v ňom ukázať, že daň za naše civilizačné výdobytky neplatia len nevinní v treťom svete, ale aj v našom každodennom živote nesieme následky.

V máji sme boli opäť vonku medzi ľuďmi v uliciach slovenských miest. Denne sme sa tak presvedčali, že problémy, ktoré v organizácii riešime, nie sú len akademickými problémami, ale že sú to problémy obyčajných ľudí. A to nám dáva silu do ďalšej práce. Vedomie, že vieme svojou prácou pomôcť zlepšiť životné prostredie a že je

ešte stále veľa ľudí, ktorým na tom záleží je naozaj silným hnacím motorom. Verím, že tento dobrý pocit sa prenáša aj na Vás, našich podporovateľov a dobrovoľníkov. Práve vďaka Vám môžeme odvádzať kvalitnú a odbornú prácu.

Formou nášho poďakovania Vám je aj náš letný Ekotábore. Tento rok už po 13. krát sa snažíme pre Vás pripraviť týždeň naplnený pútavými a zmysluplnými činnosťami, ale aj zamysleniami a príkladmi ako žiť na tejto Zemi čo najhľadupnejšie. Verím, že sa s Vami, čitateľmi našich Ekolistov na ňom stretne a prežijeme spolu zaujímavý týždeň.

Milí priatelia, ak si aj nenájdete čas navštíviť nás na Ekotábore, verím, že prežijete leto plné zaujímavých zážitkov v našej slovenskej prírode. A že precítite silu Zeme, necháte sa ňou inšpirovať a načerpáte tak novú energiu k dobrovoľne skromnému životu – jemnému našľapovaniu po tele Zeme. Nehovorím o asketizme, ale o tom, aby sme používali hmotné statky pre život a nie žili pre hmotné statky. Keď tak budeme žiť, mnohé súčasné katastrofy prestanú existovať.

Martin Valentovič

Sút'áž FotoPozitív a FotoNegatív

Priatelia Zeme - SPZ vyhlasujú fotografickú súťaž „FotoPozitív“ o zachytenie minimalizácie odpadu a „FotoNegatív“ o najlepšie zachytenie maximalizácie odpadu. Pošlite svoju „enviro“ fotku do súťaže a vyhrajte zaujímavé ceny.

FotoPozitív – Cieľom je zachytenie témy minimalizácie odpadu, čo znamená predchádzanie vzniku odpadu a obmedzenie ich množstva a škodlivosti. Minimalizácia

nie je zmenšenie odpadu. Predísť vzniku odpadu môžete tak, ak nepotrebuje nič, čo až v takej miere nie je potrebné napr. jednorazové obaly. Minimalizovať môžete uprednostňovaním trvácnych, viacnásobne použiteľných výrobkov, bez toxických látok. Mnoho potravín i nápojov je možné distribuovať bez obalov (noste tovary vo vlastnej taške, nádobe, čapujte si saponáty, sirupy do vlastnej nádoby, kupujte nezabalený chlieb). Nakupovaním miestnych produktov od miestnych ekologických poľnohospodárov a remeselníkov šetríte obaly aj prírodné zdroje. Namiesto kupovaných umelých hračiek si môžete spraviť vlastné. Napríklad aj na takéto témy môžu byť zamerané vaše fotografie.

FotoNegatív – Cieľom je zachytiť maximalizáciu odpadu. S hospodárskym rastom stúpa aj množstvo odpadu, ktoré zaplavuje naše okolie, krajinu a zamoruje naše ovzdušie. Množstvo odpadu sa každoročne zvyšuje. Kde končí tento odpad? Je nutné baliť veci do niekoľkých obalov? Odpovede na tieto otázky môžu byť predmetom vašich fotografií.

Fotografie spolu s vašim menom, adresou a telefónom pošlite na email fotosutaz@priateliazeme.sk alebo vyplňte online formulár na našej webstránke www.priateliazeme.sk/spz/fotosutaz

Uzávierka súťaže je 30. septembra 2010. Podrobné podmienky súťaže nájdete na našej webstránke www.priateliazeme.sk/spz/fotosutaz

Priatelia Zeme Vás pozývajú na

Letný EkoTábor

EkoFarma na Odorici (neďaleko Levoče)
24.júla – 1.augusta 2010

**Priatelia
Zeme**

Tradičné a netradičné remeslá

Od remeselníkov a lektorov sa môžete naučiť vyrábať slamené ozdoby, vyskúšať si nekruhové hlinené techniky, land-art, tetra-art, recyklovaný papier, pletenie košíkov zo starého papiera a rôzne textilné techniky.

Zaujímavé prednášky a diskusie

spríjemnia vaše večery. Pozvané sú najmä osobnosti ekologického života, ktoré vám porozprávajú o vegetariánstve, divočine na Slovensku, permakultúre, globalizácii, ekopoľnohospodárstve a bylinkách, prirodzených pôdoch, o odpadoch, konzume a kompostovaní.

Praktická pomoc

Doobedu vykonáme užitočné práce pre miestnu komunitu a krajinu - zber, sušenie, rezanie liečivých rastlín, stavba maštale, oprava stodoly, hrabanie, chystanie dreva, oprava bričky, robenie oplôtkov pre zvieratá.

Extra Bonus :-)

Zaujímavý výlet, lukostreľba, rôzne eko a enviro hry, festival.

Nezabudnite si priniesť

Spacák, karimatku, tričko na textilné techniky, misku na jedenie, príbor, pohár, vhodnú obuv, pršiplášť, kto chce stan, vítané sú aj domáce zavaraniny do kuchyne.

Cena

Celý ekotábor: 65 €

Celý ekotábor pre členov Priateľov Zeme: 60 €

Menej dní: 9 €/deň

Menej dní pre členov Priateľov Zeme: 8 €/deň

Deti do 5 rokov zdarma, deti do 10 rokov majú 50% zľavu a deti od 10-15 rokov platia ako členovia.

Cena zahŕňa celodennú vegetariánsku stravu prevažne v bio kvalite, časť organizačných a materiálových nákladov a ubytovanie vo vlastných stanoch alebo v drevenej stodole.

Prihlášky

posielajte do 18.júla 2010. Zaujímavcovia mladší ako 15 rokov sa môžu tábora zúčastniť len v doprovide rodičov alebo osoby nad 18 rokov.

Viac info

Priatelia Zeme - SPZ

Tel.: 055/677 1 677, 0903 77 23 23

email: gaal@priateliazeme.sk

web: www.priateliazeme.sk/spz

**Priatelia
Zeme**

Krv na našich rukách

Premýšľali ste niekedy, koľko musíme všetci platiť za veci, ktoré nás obklopujú a vlastne za úroveň nášho života? Samozrejme, nejde o DPH alebo zľavy v obchodoch. Ani o peniaze daňových poplatníkov. Ide o „daň“ negatív, ktorú často neplatíme ani my, ale ľudia v tretích krajinách. Inými slovami, zamysleli ste sa niekedy nad tým, prečo sú veci napríklad z Číny také lacné? Časť odpovede je sociálneho charakteru – napríklad mzda pracovníkov pod hranicou prežitia. Veľkou časťou odpovede je ale aj nedodržiavanie bezpečnostných a environmentálnych štandardov.

Najväčšia známa priemyselná havária sa udiala jednej pokojnej decembrovej noci v indickom Bhópále. V noci z 2. na 3. decembra 1984 došlo k úniku asi 40 ton rôznych chemických látok, najmä metylizokyanátu. Ľudia sa začali budiť na silné pálenie v očiach a pľúcach. Pálenie očí rýchlo prechádzalo do slepoty a spálené pľúca nedokázali zabezpečiť dostatok kyslíka pre telo, ľudia začali zomierať na udusenie. V priebehu troch dní zomrelo približne 8000 ľudí, väčšina na udusenie. V ďalších mesiacoch

pribudlo ešte niekoľko tisíc úmrtí, takže celkový počet dosiahol 20 000. Oficiálny počet ľudí zasiahnutých katastrofou, pre väčšinu s trvalými následkami, dosiahol približne pol milióna.

Primárnou príčinou katastrofy bolo vniknutie veľkého množstva vody do nádrže s chemikáliou, čo spôsobilo výbuch a rozptýlenie jedovatého mraku. Doteraz nie je jasné prečo sa tak stalo. Na veľkosť katastrofy malo ale veľký vplyv to, že bezpečnostné predpisy, ktoré v továrni boli zavedené, neboli dodržiavané. Dokonca aj poplašné zariadenie, ktoré malo obyvateľov varovať v prípade havárie, bolo vypnuté!

Tovareň bola po nehode zatvorená a ponechaná svojmu osudu. Doteraz stojí v dezolátnom stave, zamorená rôznymi chemikáliami, ktoré sa uvoľňujú do okolia. Navyše tovareň už počas prevádzky bola používaná ako skládka nebezpečného odpadu, ktorý tam zostal. Ešte v roku 1999 tam boli namerané koncentrácie niektorých látok miliónkrát prekračujúce normy WHO.

Po piatich rokoch zaplatila spoločnosť, ktorá vlastnila tovareň kompenzácie poškodeným vo výške 470 miliónov dolárov. Vyzerá to veľa, ale vzhľadom na množstvo obetí dostali aj tí najviac postihnutí len okolo 530 dolárov, čo nepokrylo ani ich náklady na liečenie počas tých piatich rokov. V júni 2010 (teda 26 rokov po nehode!) bolo odsúdených 7 indických manažérov továrne na trest iba dvoch rokov väzenia za zabitie z nebanlivosti.

Tovareň ale patrila americkej chemickej firme Union Carbide (dnes súčasť koncernu Dow Chemical). Za podmienok, v akých nechala prevádzkovať svoju indickú firmu by v USA nemohla nikdy prevádzkovať žiadnu prevádzku. Ale my ľudia z bohatého severu máme často pocit, že sa nás problémy tretieho sveta veľmi netýkajú. Preto nám nevadí, keď sa problémové prevádzky presúvajú niekam inam, niekam ďaleko od nášho domu. Zide z očí, zide z mysle. Predstavte si, keby sa katastrofa takýchto rozmerov udiala niekde v Európe. Vlastne už sa udiala, a to katastrofa v Černobyle. Ale dôsledky sú diametrálne

 foto: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bhopal-Union_Carbide_2.jpg

odlišné. O Černobyle počul hádam každý a znamenalo to výrazné zbrzdzenie výstavby atómových elektrární vo svete, mnohé krajiny prestali s výstavbou úplne. Černobyl' je doteraz silným argumentom proti atómovej energetike. O Bhópále počul málokto, a jeho vplyv na postoj sveta, alebo aspoň na Indiu sú minimálne. Existuje aj veľa ďalších dôkazov, že životy ľudí v treťom svete sú pre „civilizovanú“ časť ľudstva menej dôležité ako cena produktov v obchode. A to čo pre Európu znamenal Černobyl', môže teraz znamenať pre USA únik ropy v Mexickom zálive. Bude zaujímavé sledovať, ako to ovplyvní postoj USA k ťažbe ropy pri pobreží. A či bude rovnako prísny ako na ťažbu pri svojom pobreží aj na ťažbu pri pobrežiach iných krajín.

Ale nie len kontinenty, krajiny a korporácie nesú svoj diel viny. Každý z nás, konzumentov a užívateľov tohto systému má svoj podiel viny na takýchto katastrofách. Preto keď idete do obchodu, nemalo by vás zaujímať len to, koľko euro vás bude daná vec stáť. To nie je skutočná cena. Je to len jej malá časť. Keby sme vedeli vyčíslieť a finančne kompenzovať napríklad pri benzíne poškodenie životného prostredia pri ťažbe a preprave ropy, a iné negatíva (tzv. internalizácia externalít), tak by stál benzín toľko, že by si ho málokto mohol dovoliť. Mnoho vecí sa ale nedá jednoducho vyčíslieť, veď akú hodnotu má vyhynutý druh, alebo jeden mŕtvy vták? Na mnohé takéto veci existujú tabuľky, ale aj keď v nich je napísané, napríklad koľko stojí zabitie chráneného druhu, za tie peniaze nový chránený druh nekúpite.

Preto keď kupujete rôzne super lacné veci, zamyslite sa, či ich naozaj potrebujete. Lebo každou takouto vecou zaplatíte za niekoho utrpenie, alebo za zničené miesto na Zemi. Pamätajte na to, aj keď sa rozhodnete bojovať proti nejakému škodlivému zámeru vo vašej blízkosti. Keď bojujete proti skládke alebo spaľovni za vašim domom, mali by ste sa zamyslieť, čo môžete vy

urobiť, aby nemuseli byť skládky a spaľovne. Keď bojujete proti novému kameňolomu za vašim domom, mali by ste sa zamyslieť, čo môžete vy urobiť aby nemusel byť kameňolom. Keď bojujete proti diaľnici nad vašim domom, mali by ste sa zamyslieť, čo môžete vy urobiť aby nemuseli byť diaľnice nad domami.

Skrátka, je pokrytecké užívať si pozitíva „civilizácie“ a zároveň odsúvať negatíva čo najďalej od seba. A preto pri svojich činoch a nákupoch hlavne premýšľajte, nielen rozumom ale aj srdcom. Každým rozhodnutím ovplyvníte niečo pozitívne a niečo negatívne. Je len na vás, koľko negatív svojimi rozhodnutiami podporíte. Nemusí sa vám podariť zachrániť celý svet, ale môžete prežiť život s čistým svedomím, že nepodporujete zlo tohto sveta. Rozhodnutie, či si krvou ruky zašpiníme alebo nie, je na každom z nás.

Martin Valentovič

 foto: Paul Bullivant, <http://bhopal.net/photos/Paul%20Bullivant/album/thumbs/Image%20040.jpg>

TOXICKÉ LÁTKY... U nás doma?

1. ČASŤ

Používame každý deň sprchový gél, make-up, lak na vlasy či parfém. Sedíme denno-denne pred žiariacou obrazovkou. Nosíme odevy farbené pochybnými farbivami. Jedávame potraviny plné "éčok", o ktorých nič nevieme. Jeme z plastových nádob, ktoré ohrievaním uvoľňujú škodlivé látky. S chemikáliami sa stretávame každý deň takmer všade. Každý deň je náš organizmus vystavený množstvu rôznych chemických látok – neutrálnych, škodlivých, toxických, ktoré dokopy dávajú jeden nebezpečný chemický kokteil, ktorého účinky možno len ťažko odhadnúť. A každý deň prijímame do svojho tela dávku tohoto chemického kokteilu.

Aj vďaka tomu sa dnešné dieťa rodí s 300 chemikáliami vo svojom tele, ktoré naši starí rodičia v tele nemali.

S rozvojom chemického priemyslu a z toho sa odvíjajúcich odvetví sa čoraz viac stretávame s rôznymi chemickými látkami v každodennom živote, pričom o ich účinkoch ani len netušíme. Na európskom trhu je dnes viac ako 30 000 chemikálií v rôznych bežne dostupných výrobkoch. O vyše 95 % z nich nemáme žiadne, alebo len neúplné informácie týkajúce sa ich vplyvu na zdravie a životné prostredie. Od výrobcov sa totiž doteraz nepožadovalo, aby poskytli bezpečnostné údaje o väčšine chemikálií. Až s prijatím novej európskej chemickej legislatívy (tzv. REACH) sa situácia pomaly začína meniť a výrobcovia budú musieť svoje výrobky, resp. prísady podrobne testovať. Je to však veľmi zdĺhavý proces.

Toxické látky sa do nášho organizmu dostávajú najmä cez tráviaci trakt, dýchanie a absorpciou cez kožu (vďaka tomu, že sa

nachádzajú v bežne dostupných výrobkoch). Odtiaľ sa dostávajú do krvného obehu a ukladajú v rôznych tkanivách, najmä kostiach a tuku alebo sú metabolizované v pečeni a vylučované močom, dýchaním, potom atď... Prostredníctvom placenty sa niektoré dostávajú do organizmu plodu a materským mliekom do organizmu novorodencov a dojčiat.

Tolko „stručné“ uvedenie do problému. Čo však s tými informáciami máme robiť? Máme žiadať výrobcov o podrobné testy ich výrobkov? Áno, je to jedno z riešení. Ani tie testy Vám však nepovedia, ako bude ten ktorý výrobok resp. nejaká jeho zložka reagovať s inou zložkou v inom prípravku, ktorý použijete súčasne s tým prvým. V tomto a aj nasledujúcich číslach Ekolistov si povieme trochu viac o tom ako rozpoznať čo je alebo môže byť pre nás škodlivé, ako sa používaniu takýchto látok vyhnúť, ako pôsobenie škodlivín eliminovať, resp. aspoň znížiť na nevyhnutné minimum.

Dnes vám prinášame 16 základných tipov na elimináciu toxického znečistenia v našej domácnosti:

1. Vetrajte domácnosť a ďalšie priestory, v ktorých sa zdržiavate
2. Pravidelne utierajte prach a vysávajte
3. Vyhýbajte sa mäkkému plastu
4. Vyhýbajte sa syntetickým vôňam, arómam
5. Prehodnotte spektrum kozmetiky, ktorú používate. Vyberte si prírodné, bezparfumové a bez obsahu ropných derivátov.
6. Nekupujte oblečenie určené na chemické čistenie
7. Vyberte si prírodné podlahy namiesto syntetických
8. Vyhýbajte sa výrobkom obsahujúcim brómované spomaľovače horenia
9. Obmedzte používanie teflónových riadov
10. Nepoužívajte prípravky proti škvrnám
11. Vyhýbajte sa oblečeniu s prísadou pre zníženie krčivosti
12. Vyhýbajte sa ponožkám, obuvi alebo ďalším odevom ošetrovaným fungicídmi
13. Nepoužívajte dlhodobu plastovú boxy na potraviny
14. Nezhrievajte v mikrovlnke potraviny v plastových nádobách
15. Pri príprave jedál používajte čo najviac čerstvých potravín
16. Nepoužívajte čistiace prostriedky s obsahom chlóru (prevzaté z knihy Karen Ashton, Elizabeth Salter Green: The toxic consumer)

PVC OZNAČENIE PVC

Možno sa vám zdá čudné, čo je na nekrčivom oblečení či plastových nádobách zlé. Všetko si postupne vysvetlíme:

1. Vetrajte domácnosť a ďalšie priestory, v ktorých sa zdržiavate
2. Pravidelne utierajte prach a vysávajte

Nie je to len o obyčajnom upratovaní, utieraní prachu, umývaní dláčky. V prachu sa okrem v reklame tak často strašidelne opisovaných baktérií nachádza aj množstvo iných rôznych látok, mikročastic rôznych materiálov, molekúl chemikálií a ťažkých kovov uvoľňujúcich sa z nábytku, elektroniky, kobercov, náterov a ďalšieho vybavenia domácnosti.

Nábytok, elektronika, koberce, bytové doplnky obsahujú rôzne skupiny nebezpečných látok, ktoré sa paradoxne väčšinou do týchto výrobkov pridávajú, aby zlepšili niektoré vlastnosti.

Brómované spomaľovače horenia

Slúžia na to, aby zabránili a spomalili vznik požiaru. Majú široké využitie v čalúnenom nábytku, matracoch, polyuretánových penách, plastových obaloch (krytoch) elektroniky ako televízory, počítače, v kobercoch a podlahovinách zo syntetických vlákien. Nachádzajú sa v prevažnej väčšine elektroniky, mobilných telefónoch, v interiéri automobilov, textíliách alebo značkách na oblečení. Odtiaľ sa uvoľňujú a dostávajú sa do organizmu. Môžu tvoriť až 10% materiálu. Boli zistené v domovom prachu, krvi aj materskom mlieku. O ich rozsiahлом rozšírení svedčí aj fakt, že boli zistené napr. aj u delfínov na celej zemeguli. Testy na zvieratách zistili negatívne účinky na pečeň, mozog a nervový systém. Ovplyvňujú štítnu žľazu a hormonálnu rovnováhu a sú neurotoxicke, vysoko rizikové hlavne pre vývoj mozgu plodu počas vnútro maternicového vývinu. Nedávno robené štúdie poukazujú na prudký vzostup hladín týchto látok v materskom mlieku.

Prítomnosť spomaľovačov horenia v spotrebiteľskom tovare nepochybne chráni životy (napr. pred zhorením vo vlastnej posteli), ale ich celkové množstvo uvoľňuje sa z rôznych zariadení v našom byte má od ochrany zdravia naozaj ďaleko.

Je preto namieste začať hľadať a vyvíjať menej toxické alternatívy. Väčšina prírodných materiálov nepotrebuje spomaľovače horenia vôbec. Niektoré spoločnosti už v rámci svojej zelenej PR začali nahrádzať brómované spomaľovače horenia za priaznivejšie alternatívy. Takými sú napr. Dell, Ericsson, Philips, IKEA, NEC.

Formaldehyd

Uvoľňuje sa ako plyn z nových výrobkov, hlavne drevotrieskového nábytku, kobercov pri vyšších teplotách a vysokej vlhkosti. Trvá to aj niekoľko rokov a koncentrácia sa mení v závislosti od teploty a vlhkosti, preto je veľmi dôležité **intenzívne vetrať práve v miestnostiach s novým nábytkom a kobercami.**

Vyvoláva alergické reakcie u 20% populácie, depresie, bolesti hlavy, bolesti v hrudníku, infekcie ucha, chronické problémy, nespavosť. Laboratórne testy potvrdili súvislosti so vznikom rakoviny a poškodením DNA.

Je tiež súčasťou nekrčivých látok, tmeľov a lepidiel a ako konzervačná látka v niektorých farbách a lakoch.

Pri kúpe drevotrieskového nábytku alebo lepených drevotrieskových dosiek si zistite akým spôsobom sú lepené, či sú na lepenie používané formaldehydové živice, pretože už existujú aj alternatívy. Takýmto výrobkom sa skúste vyhnúť. Uprednostňujte radšej čisto drevené materiály. Na našom trhu je dnes možné kúpiť aj interiérové prírodné laky, vosky, farby, sú síce drahšie, ale neporovnateľne zdravšie.

Perfluórované látky

Sú to látky, ktoré sa používajú na výrobu nelepivých povrchov, sú silne odolné voči vode a tukom, preto sú aj súčasťou nepremokavých materiálov a prostriedkov proti tvorbe škvrn. Nájdeme ich v kobercoch, nábytku, nekrčivých textíliách a ich použitie sa rozširuje čoraz viac. Patria k najrozšírenejším toxickým chemikáliám, ktoré boli zistené v organizmoch po celej planéte. Môžu vyvolať vrodené anomálie, narúšať hormonálny systém, poškodzovať imunitný systém a funkcie štítnej žľazy. Je to ďalšia z radov chemikálií, ktoré boli uvedené na trh bez podrobného testovania.

Lacné podlahové krytiny – tzv. nepravé linoleá z PVC (tie ozajstné linoleá sú vyrábané na báze prírodného kaučuku) obsahujú ftaláty, chlórované parafíny a niekedy aj olovo alebo cín v zlúčeninách na stabilizáciu materiálu. Ftaláty, ktoré sa z PVC uvoľňujú do prostredia majú veľmi vážne negatívne účinky na zdravie, najmä vývoj reprodukčného systému chlapcov, preto bolo ich použitie u niektorých výrobkov úplne zakázané (napr. hračky).

Koberce zachytia všetko

Koberce na mieru, ktoré pokrývajú celú alebo väčšiu časť dláčky v miestnosti, sú z hľadiska toxických látok poriadnou bombou. Koberce bývajú bohato ošetrené brómovanými spomaľovačmi horenia, perfluórovanými látkami kvôli odolnosti voči škvrnám, škodlivými antimikrobiálnymi látkami, ktoré ovplyvňujú našu imunitu a zvyšujú odolnosť baktérií voči antibiotikám, formaldehydom v kobercových lepidlách a pesticídmi proti moliam – všetko to sa dostáva do vzduchu v miestnosti a našich pľúc. Okrem toho koberce, najmä tie s dlhými vláknami zachytávajú do seba čiastočky syntetických aróm, náterov, čistiacich prostriedkov, alergénov z domáчих miláčikov a všetkého čo si donesieme na topánkach alebo nohách. Okrem týchto „novodobých“ chemikálií, v starých kobercoch boli zistené ťažké kovy ako olovo, kadmium, ortuť, polyaromatické uhľovodíky a polychlórované bifenylly (PCB) pôsobiace na hormonálnu sústavu a nervový systém.

S prachom sa stretávame denne denne a tak je namieste venovať väčšiu pozornosť účinkom toxínov nachádzajúcich sa v prachu, najmä u detí. Významným opatrením proti tomu je práve pravidelné vysávanie a utieranie prachu, vetranie. Všetky tieto nebezpečné látky môžeme zo svojho života vytlačiť aj uprednostnením prírodných materiálov.

POKRAČOVANIE NABUDÚCE...

Katarína Vráblová

Informačné turné Priateľov Zeme – SPZ

Po októbrovom infoturné na východnom Slovensku (Košice, Prešov, Michalovce, Poprad) sme túto jar pokračovali po mestách na západnom a strednom Slovensku.^{1,3} Počas dvoch týždňov sme navštívili Martin, Banskú Bystricu, Nitru, ale nevynechali sme ani menšie mestá ako Nové Zámky, Partizánske a Piešťany, v ktorých informácií o problematike triedeného zberu a recyklácii odpadu majú obyvatelia podstatne menej ako v krajských mestách.

V Partizánskom, kde začalo naše infoturné sme sa kvôli počasiu museli uchýliť do priestorov kultúrneho domu, ale to nám nezabránilo, aby sme predstavili našu novú výstavu a atraktívne panely o minimalizácii, opätovnom používaní, triedenom zbere a recyklácii. Výstava, ktorá informačne aj vizuálne znázorňuje všetky odpadové témy Priateľov Zeme – SPZ, prilákala hlavne žiakov a študentov základných škôl.

Piešťany nás prekvapili dobrou znalosťou občanov o triedenom zbere v meste. Návštevníci infostánku, ale aj tak získali nielen informačné materiály v podobe letákov a brožúr, ale aj cenné rady ohľadom triedeného zberu a právach spotrebiteľov na výber vratných či nevratných fľaš.

V Nitre nám veľmi pomohla posila našich aktivistov, ktorí aktívne oslovovali občanov s dotazníkmi o znalostiach o separovanom zbere. Ulice Nitry nečakane roztancovali nášho maskota – Recyklačka, ktorý sa dokonca zúčastnil aj maratónskeho behu za krajšie životné prostredie bez odpadov a toxických látok.

Mimoriadny záujem o náš infostánok bol v Nových Zámkoch, kde sa občania zaujímali prevažne o možnostiach kompostovania. Naša atraktívna výstava na Hlavom námestí pritiahla množstvo ľudí, ktorých zaujala hlavne recyklácia odpadov.

V Banskej Bystrici nás už ľudia dobre poznajú, avšak nové letáky o nespáľovaní odpadov, minimalizácii a nová brožúra Minimalizačné desaťero ich prilákali na infostánok znova. Prišli nám pomôcť aj naši dobrovoľníci, ktorí sa zúčastnili našej jarnej víkendovky na Slatinke, kde sme ich naučili ako robiť osvetu, prieskumy, ako podá-

vať informácie ľuďom a veľa zaujímavostí o odpadoch.

Infoturné sme ukončili v Martine s nečakaným záujmom občanov o náš kompostér a drvič konárov. Mnoho občanov si tiež zobralo aj jednoduchú nálepku, ktorou sa teraz môžu brániť proti nevyžiadanej reklame. Takisto ako občania v Piešťanoch mali Martinčania chvályhodné vedomosti o triedenom zbere v meste.

V každom meste sme oslovovali ľudí s dotazníkmi o znalostiach občanov o separovanom zbere v ich meste. Výsledky dotazníkov budú odoslané mestám, ktoré tak získajú prehľad, aké informácie či služby obyvateľom v oblasti separovaného zberu ešte

môžu zlepšiť. Poradili sme stovkám občanov ako majú správne triediť, kam môžu odnieť svoje odpady, vysvetlili sme im základy kompostovania a varovali pred rizikami spaľovania odpadov v domácnostiach. Rozdali sme množstvo letákov o kompostovaní a praktické ekotipy do domácnosti boli tiež veľmi populárne. Najviac otázok od občanov smerovalo k zberným dvorom, kde sa tieto dvory nachádzajú na území mesta, čo všetko v nich môžu občania odovzdať, za akých podmienok a ako sa ďalej nakladá s triedeným odpadom.

Na zhromaždení členov boli zvolení riadni členovia, druhý štatutár aj členovia Správnej rady

Nové stanovy Priateľov Zeme – SPZ boli schválené Ministerstvom vnútra 4.februára 2010. Na základe toho bolo 30.4.2010 zvolané Zhromaždenie členov, aby boli zvolení riadni členovia, štatutár aj členovia Správnej rady.

Nové stanovy totižto priniesli niekoľko prevratných zmien, hlavne rozdelenie členskej základne na riadnych členov a členov podporovateľov, ale aj druhého štatutára a novú Správnu radu. Na zhromaždeniach členov má po novom právo hlasovať už len riadny člen. Riadnym členom sa môže stať ktorýkoľvek člen podporovateľ, ak ho ostatní riadni členovia odsúhlasia.

Prvým krokom na Zhromaždení bolo zvolenie riadnych členov Priateľov Zeme. Z pomedzi zúčastnených bolo navrhnutých a zvolených 15 riadnych členov a dvaja boli zvolení vo svojej neprítomnosti.

Riadni členovia následne zvolili 6 členov Správnej rady, ktorými sa stali Štefan Jančo, Jozef Rusnák, Lenka Rusnáková, Ondrej Pačay, Johnatan Gresty a Monika Bortáková.

Správna rada následne zvolila druhého štatutára organizácie – podpredsedu, Branislava Moňoka.

Poznámky k správam: správa bola vydaná v rámci projektu, ktorý bol podporený:

- 1 Aktivita bola podporená z projektu „Viac recyklácie, menej znečistenia“ spolufinancovaného z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho spoločenstva, Nórskeho finančného mechanizmu, štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.
- 2 Aktivita bola podporená z projektu „Od triedenia k minimalizácii odpadu“ spolufinancovaného z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho spoločenstva, Nórskeho finančného mechanizmu, štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Aktuálne z CPO

Posledné mesiace žije Centrum Pomoci Občanom¹ opäť „kauzou“ spaľovne nebezpečných odpadov spol. Fecupral, ktorá ju chce v meste Prešov rozšíriť 21 násobne. Spol. Fecupral znovu podala na Inšpektorát životného prostredia v Košiciach žiadosť o vydanie integrovaného povolenia (IPKZ), vďaka ktorému by mohli začať projekt realizovať. Žiadosť bola podaná bez akejkoľvek urobenej zmeny, vrátane niektorých nereálnych dátumov, na ktoré sme už v predošlom konaní upozorňovali. V máji sa uskutočnilo prerokovanie žiadosti za účasti všetkých dotknutých strán aj prihlásených účastníkov konania. Do procesu sme zapojili aj právnik a podnikli sme právne kroky.

Zapojili sme sa aj do povoľovacieho procesu pre rekonštrukciu spaľovne komunálnych odpadov spol. KOSIT v Košiciach, na ktorom sme podali naše pripomienky. Z iniciatívy spol. KOSIT sa uskutočnilo aj bilaterálne rokovanie so zástupcami našej organizácie k aktuálnemu stavu odpadového hospodárstva v Košiciach, na ktorom sme poukázali na vážne nedostatky systému zberu odpadov a informovania verejnosti v Košiciach. Takéto rokovania by mali pokračovať.

Pribudla nová kauza – vybudovanie skládky odpadov v blízkosti kameňolomu Žehňa, kde sa občania bližšie lokalizovanej obce Tuhrina bránia hlavne z dôvodu toho, že neboli, vrátane starostu o zámere vôbec informovaní. K lokalite skládky vedie cesta spájajúca obce s mestom Prešov, ktorá je v katastrofálnom stave, veľmi úzka a strmá, čo môže pri doprave odpadov nákladnými autami značne skomplikovať dopravnú situáciu a ohroziť bezpečnosť premávky najmä v zimných mesiacoch.

- 3 Aktivita bola podporená z projektu „Triedenie a recyklácia odpadov - súčasť nášho každodenného života“ spolufinancovaného Recyklačným fondom.
- 4 Aktivita bola podporená z projektu „Príma-Klíma-Životný štýl“ spolufinancovaného nadáciou DBU.
- 5 Aktivita bola podporená z projektu „Dajme šancu deťom, dáme šancu aj prírode“ spolufinancovaného z Fondu Hodina deťom, ktorý zriadila a spravuje Nadácia pre deti Slovenska.

Jarná odpadová víkendovka na Slatinke

Snečný aprílový víkend sa opäť stretli Priatelia Zeme – SPZ so svojimi aktivistami v krásnom prostredí Slatinky^{1, 3, 5}, ktorá je ohrozená prípadnou výstavbou bezúčelného vodného diela Slatinka.

V piatok sme si vypočuli zaujímavé prednášky o odpadoch, kompostovaní a zahrali sa pri hrách. V sobotu nasledoval odpadový workshop s prednáškami a praktickým vyskúšaním práce na infostánku, čo bolo nielen poučné, ale aj zábavné. Poobede sme sa vybrali na výlet za spoznávaním jarných bylín a vychutnali si teplé jarné lúče slniečka. Večer sme ukončili pavučinovú hru o súvislostiach produkcie odpadov a našom konaní. Niektorí dychtiví aktivisti si pred odchodom domov spravili malý výletík ešte aj v nedeľu. Veľmi nás potešili nové tváre, ktoré sa pripojili medzi našich aktivistov.

Toxický prieskum v materských školách ukončený

Počas prvých troch mesiacov tohto roka prebiehal v materských školách východného Slovenska prieskum o výskyte a používaní škodlivých látok, ktoré sú síce povolené, ale nie sú zďaleka tou najvhodnejšou voľbou.² Bol to jednoduchý výskum bez použitia analytickej techniky vedený formou dotazníka a miestnej obhliadky priestorov. Celkovo sa do prieskumu zapojilo 31 škôlok prevažne z Prešova, Košíc a okolitých obcí.

Prieskum bol zameraný na 4 okruhy:

- Kuchyňa – dezinfekcia, materiál riadov a príborov, obaly potravín
- Drogéria a kozmetika – používanie kozmetiky, dezinfekčných a čistiacich prostriedkov, rôznych sprejov...
- Hračky – preferencia materiálu hračiek, výskyt hračiek z PVC, sledovanie informácií SOI o nebezpečných hračkách, dezinfekcia hračiek
- Rekonštrukcia priestorov – výmena okien, nábytku, kobercov, obdobie, kedy sa výmena robí, preferencia materiálov...

Priatelia Zeme – SPZ na výstave PRO-EKO

Ako tradične aj tento rok v máji sa naša organizácia prezentovala na výstave PRO-EKO v Banskej Bystrici.^{1,3}

K nášmu informačnému stánku sme prilákali množstvo ľudí odbornej aj laickej verejnosti. Zastavili sa u nás starostovia, ale aj občania, ktorí sa potrebovali poradiť, či mali záujem dozvedieť sa viac o našich témach. Zaujímali sa hlavne o kompostovanie, domáce aj komunitné, o triedený zber a možnosti recyklácie či ekologický životný štýl.

V rámci sprievodných aktivít výstavy sme odovzdali ceny víťazom súťaže 3Z (Znižuj, Znovupoužívaj, Zrecykluj) a zahrali sme si eko-hry so žiakmi z banskobystrických základných škôl. Tento rok sme náš stánok zatraktívnil aj veľkými panelmi s fotografiami, ktorými sme upozornili na problémy čiernych skládok, ťažby surovín, znečistenia vody či pozitívnych alternatív kompostovania, triedeného zberu.

Pozornosť sme púťali aj trojrozmernou inštaláciou kopy odpadov, ktorou sme chceli znázorniť priemerné množstvo odpadov vyprodukovaných jedným obyvateľom na Slovensku za rok, či panelovou výstavou plnou informácií a názorných fotografií.

Priatelia Zeme – SPZ na Pestrom mestečku neziskových organizácií

Priatelia Zeme - SPZ sa aj tento rok úspešne prezentovali na Pestrom mestečku neziskových organizácií, ktoré 11. júna 2010 organizovala Karpatská Nadácia.¹

Pred OC Optima postavilo svoje mestečko 20 neziskových organizácií, ktoré interaktívnou formou predstavili oblasti ich pôsobenia. Mestečko prilákalo hlavne mladých ľudí, ktorí mali možnosť spoznať lokálne neziskové organizácie. Náš infostánok navštívili hlavne žiaci a študenti, a z niektorých sme sami zostali ohúrení, aké majú vedomosti a záujem o tematiku odpadov, recykláciu a triedený zber. Návštevníkov zaujali naše letáky o minimalizácii odpadov a nálepky proti nevyžadanej reklame. Počas celého roka budú Priatelia Zeme – SPZ propagovaný na putovnom výstavnom paneli v rôznych mestách Slovenska.

Za jeden z najväčších problémov, ktoré sa pri prieskume ukázali, považujeme zbytočne časté používanie dezinfekčných prostriedkov na báze chlóru. Každodenné umývanie podláh chlórmi sme zistili u tretiny dotazovaných škôlok. 3 škôlky umývajú v roztoku chlóru každodenne aj taniere a príbory. Takéto prehnané opatrenia neodporúča ani Regionálny úrad verejného zdravotníctva, s ktorým sme používanie chlórovej chémie konzultovali. Čistenie priestorov chlórmi každý deň a aj počas dňa keď sú deti v škôlke by nemalo byť prípustné. Počas našich návštev sa nám v dvoch prípadoch stalo, že sme vošli do miestnosti napáchnutej chlórmi po zmytí podlahy, pričom deti boli hneď v miestnosti vedľa.

Každodenná, ale aj týždenná dezinfekcia riadov za použitia chlóru je zbytočne prehnaná. Práve naopak, môže negatívne ovplyvniť ako zdravie detí tak aj personálu, ktorý s chlórmi narába.

V tomto prípade odporúčame eliminovať používanie chlórových čistiacich prostriedkov na bežné umývanie podláh len na nutné minimum a aplikovať ich až na konci dňa alebo týždňa keď už deti v zariadení nie sú. Každodenné používanie takýchto prípravkov nemá vôbec opodstatnenie.

Ďalšie podrobnosti prieskumu, podrobné výsledky a odporúčania budú spracované v štúdiu, ktorá vyjde na jeseň.

Odštartovali prednášky v materských centrách

V rámci informačnej kampane o toxických látkach, s ktorými sa stretávame v bežnom živote, pripravili Priatelia Zeme – SPZ prednášky s diskusiou pre materské centrá, záujmové združenia, občianske združenia ale aj širokú verejnosť.²

Pod slovom toxický sa ukrývajú napr. aj bežné čistiace prostriedky s obsahom chlóru, rôzna kozmetika, obaly potravín, hračky, detské fľaše. Toxický v tomto prípade neznamená, že nás daná vec môže náhle otráviť či zadusiť, ale znamená, že jej účinky sú pomalé, dlhodobé a v určitých kombináciách môžu viesť k trvalému poškodeniu zdravia.

Na prednáške sa môžete dozvedieť:

- koľko rôznych chemikálií sa skrýva pod slovom „parfum“,
- koľko kilogramov rúžu zje za svoj život priemerne naličená žena a čo všetko sa tým dostáva do jej tela,
- čím si zvyšujeme riziko rakoviny prsníka,
- aké rôzne netoxické alternatívy poznáme,
- čo sa dá nájsť v Johnson´s baby,
- prečo na hračkách píšú „nehodné pre deti do troch rokov“, aj keď je to zjavne hračka pre dojčatá,
- že teflónové panvice nemusia byť vždy tou najlepšou voľbou,
- a mnoho ďalších informácií.

Prednášky sú bezplatné, realizované z časových dôvodov najmä na východnom Slovensku, priamo v mieste pôsobenia centra či združenia. V prípade záujmu o zorganizovanie takejto prednášky nás kontaktujte.

Deň Zeme

Apríl je mesiac kedy sa príroda, životné prostredie dostávajú viac do popredia už len kvôli tomu, že máme v tomto mesiaci 22. apríl, teda Deň Zeme.

K tomuto dňu sme aj tento rok pripravili informačné stánky v rôznych mestách na celom Slovensku.¹ Naši aktivisti v spolupráci so študentmi stredných škôl, informovali ľudí o témach našej organizácie v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici, Poprade, Prešove a Košiciach.

Veľmi pekne ďakujeme všetkým, ktorí nám pomohli na infostánkoch či už ako vedúci, aktivisti alebo dobrovoľníci. Ich mená nájdete na poslednej strane – v časti Ďakujeme.

Environmentálna výchova má tiež prázdniny

Je mesiac júl, školy už prázdninujú a s nimi spojené ekovýchovné aktivity^{1,4,5}, ktoré prebiehali na východoslovenských základných a stredných školách majú prázdniny tiež. Na jeseň sa ale opäť ožijú. V uplynulých mesiacoch sme si na hodinách ekovýchovy vypočítali našu ekologickú stopu, porovnali sme životný štýl a spotrebu priemerného Američana a Čiňana a zahráli sme sa na uvedomelého spotrebiteľa. Mali sme búrlivé diskusie na témy vegetariánstvo či dobrovoľná skromnosť.

Do druhého kola súťaže školských environmentálnych projektov sme dostali 12 príspevkov od škôl a vyhodnotili sme ich v dvoch kategóriách. V kategórii základných škôl prvé miesto získala Základná škola Komenského v Spišskej Novej Vsi, ktorá vyhrala zážitkovú víkendovku v prírode. Projekt žiakov sa týkal odpadovej problematiky, zameral sa napr. aj na zistenie významu kompostovania pre životné prostredie alebo ankety o separovanom zbere v ich meste.

Na druhé miesto sa dostala Základná škola v Trhovišti, kde žiaci rozbehli triedený zber na škole, robili vzdelávacie aktivity pre deti v materskej škole a takisto aj zábavné súťaže a ekokvízy

pre ostatných žiakov školy. Na tretie miesto sa dostala Základná škola v Ľuboticiach, kde žiaci nacvičili aj zábavné ekodivadielko na tému triedenie odpadov a triedenie sa stalo súčasťou ich života aj doma. Ich odmenou sú vecné ceny.

V kategórii stredných škôl sa na prvom mieste umiestnilo Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove, ktoré robilo dlhodobejšie aktivity zamerané na zavedenie triedeného zberu v škole, propagáciu a osvetu v oblasti Fair trade, vzdelávacích aktivít na základnej aj materskej škole, propagáciu týchto aktivít v médiách (rozhlas, tlač) a dalo svojim aktivitám medzinárodný rozmer. Výmenu skúseností, informácií v oblasti triedenia odpadov zabezpečili besedami študentov z Nemecka na výmenných pobytach. Odmenou študentov tejto školy je týždňový medzinárodný ekotábor v nemeckom Heubachu. Druhé miesto získalo Gymnázium na ulici Poštová v Košiciach, ktoré sa takisto zameralo na odpadovú tému, začalo triediť odpad na škole. Svoju nespokojnosť s možnosťou triedenia odpadov v mestskej časti Staré Mesto študenti školy vyjadrili aj na stretnutí so starostom. Tešiť sa môžu z týždňového medzinárodného ekotábora, ktorý sa uskutoční na Slovensku. Na treťom mieste skončilo Gymnázium Svätého Mikuláša v Prešove, ktoré je bohatšie o vecné ceny. Slávnostné vyhodnotenie projektov a odovzdanie cien sa uskutočnilo 28. júna v Družstevnej pri Homáde.

*Certifikovaná ekologická drogeria
Umývanie - Pranie - Upratovanie
... pre človeka a prírodu*

Prvý ročník súťaže 3Z má svojich víťazov

Súťaž Priateľov Zeme – SPZ Znižuj, Znovupoužívaj a Zrecykluj¹ už má v prvom ročníku svojich víťazov z radov škôl a samospráv. Ceny si úspešní súťažiaci prevzali na 6. konferencii Environmentálne techniky a ich využívanie v zhodnocovaní odpadov v Banskej Bystrici, ktorá sa konala v rámci výstavy PRO EKO.

Hlavným cieľom súťaže bolo vyzdvihnutie a zviditeľnenie pracovných výsledkov ľudí, ktorí venujú svoj čas zhodnocovaniu odpadov a poukázanie na problémy s odpadmi, ktoré sa už snaží riešiť viacero samospráv pozitívnou cestou. Preto sa hodnotil hlavne pokrok v odpadovom hospodárstve.

Súťaž bola vyhlásená v dvoch kategóriách – obce a školy. V kategórii obec sa hodnotil dosiahnutý pokrok v odpadovom hospodárstve. Hlavné sledované oblasti boli komplexnosť systému odpadového hospodárstva, informovanosť obyvateľstva a množstvá komunálnych odpadov, ktoré v obci vznikajú, ale aj ďalšie ukazovatele. V kategórii škola sa hodnotil hlavne prínos vykonaných aktivít v sledovanom období z hľadiska výchovy žiakov a študentov. Sledovali sa hlavne vzdelávacie aktivity týkajúce sa odpadového hospodárstva, spôsob zapájania žiakov a študentov do týchto aktivít a zavedený systém nakladania s odpadmi v škole.

Víťazné obce aj školy ako cenu získali poradenstvo v odpadovom hospodárstve, ekovýchovnú exkurziu, zapožičanie panelovej výstavy, obec i škola umiestnené na prvom mieste aj hodnotnú umeleckú cenu. Najvýznamnejšou časťou ocenenia je však získaná prestíž a publicita, vďaka ktorým sa o úspechoch a šikovnosti obcí a škôl môže dozvedieť celé Slovensko.

Víťazi súťaže 3Z v kategórii OBEC

1. miesto: Obec Košeca

Od roku 2006, kedy sa v obci s vyše 2400 obyvateľmi ujalo funkcie nové vedenie, nakladanie s odpadmi prebudovali k úplnej zmene systému. Zaviedli separovaný zber odpadov pre všetkých pôvodcov odpadu, zriadili zberný dvor a podporovali obecné aj komunitné kompostovanie.

Aktívne pristupovali k riešeniu problematiky nelegálneho nakladania s odpadmi. Opatrenia tiež posilnili výraznými informačnými aktivitami. Výsledkom bolo zníženie celkového množstva vyprodukovaných komunálnych odpadov o vyše 10 kg na osobu a rok a zmesových odpadov o viac než 40 kg.

2. miesto: Obec Imeľ

V obci Imeľ (2 070 obyvateľov) rozšírili separovaný zber odpadov, zaviedli separovaný zber odpadov na miestnom cintoríne a podporili domáce kompostovanie, pričom zmeny podporili aj aktívnou informačnou kampaňou. V obci dosiahli zníženie množstva zmesového odpadu o 5 kg na osobu a rok.

3. miesto: Mesto Stará Turá

Mesto Stará Turá (vyše 9 600 obyvateľov) sa vyznačuje komplexnosťou systému odpadového hospodárstva pre všetkých pôvodcov ako aj komfortom systému separovaného zberu.

Mimoriadnu cenu poroty získalo mesto Piešťany (30 800 obyvateľov). V sledovanom období nedosiahli výraznejší pokrok, ale systém ako celok spĺňal vysoké nároky, ktoré sa porota rozhodla mimoriadne ohodnotiť.

Víťazi súťaže 3Z v kategórii ŠKOLA

1. miesto: Základná škola Družstevná pri Hornáde

Víťazná škola má okrem dobrého systému triedeného zberu aj environmentálne aktivity, ktoré idú naozaj do hĺbky. Aplikujú poznatky napríklad aj v školskej kuchyni pri zabezpečovaní potravín.

2. miesto: Základná škola s materskou školou Palín

Škola má dobre zavedený systém triedeného zberu, a environmentálne aktivity na veľmi vysokej úrovni.

3. miesto: Základná škola Trieda SNP v Banskej Bystrici a Základná škola Vojčice

Tieto dve školy získali tretie miesto, pretože sú na veľmi podobnej úrovni. Prvá z nich má o trochu lepší systém odpadového hospodárstva v škole, ale druhá to doháňa o trochu kvalitnejšími aktivitami v environmentálnej výchove.

Semináre Priateľov Zeme – SPZ pre samosprávy

Ďalší zo série odborných seminárov o kompostovaní zorganizovali Priatelia Zeme – SPZ v Nitre a Trnave.

Na seminári v Nitre¹, 13. mája, okrem prednášok nášho slovenského odborníka na kompostovanie Branislava Moňoka odzneli tentoraz aj informácie o skúsenostiach s kompostovaním v obciach našich českých susedov (Petr Nohava, Hnutí Duha). O reálnych skúsenostiach s bioodpadom v meste Stará Turá a aj o úspechoch, ktoré dosiahli hovorila Ing. Jana Vráblová z Technických služieb mesta Stará Turá, za čo zožala od prítomných spontánny potlesk. S legislatívou v oblasti bioodpadov účastníkov oboznámila Ing. Anna Baňárová z Krajského úradu životného prostredia v Nitre. Na seminári sa zúčastnilo 30 účastníkov.

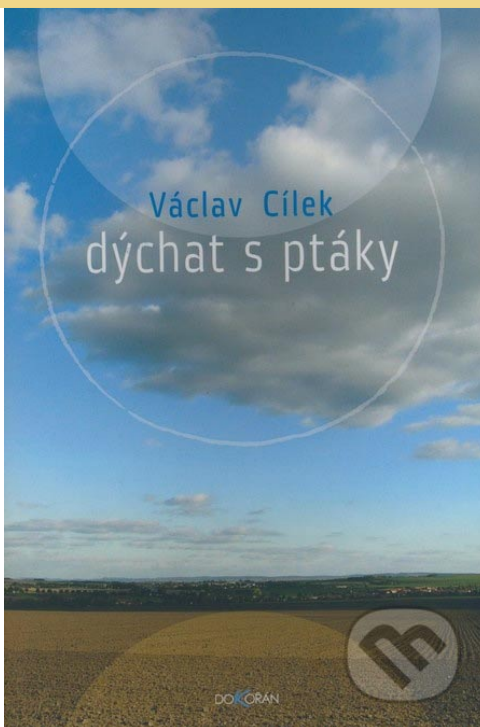
Seminár v Trnave sa konal 26. mája v spolupráci s Regionálnym vzdelávacím centrom v Trnave organizovaný v rámci celoslovenského seminárneho cyklu Triedenie a recyklácia odpadov – súčasť nášho každodenného života³. Zástupcom samospráv, prevažne starostom, prednášali na rôzne témy ako nelegálne nakladanie s odpadmi, separovaný zber odpadov, zberné dvory, súčasný stav recyklácie na Slovensku zástupcovia Priateľov Zeme – SPZ a zástupca Recyklačného fondu Ing. Milan Štolc.

Ďalšie semináre nás čakajú zase na jeseň.

Vítame nového pracovníka v Priateľoch Zeme - SPZ

Začiatkom roka k nám pribudol nový pracovník Dodo alias Jozef Gaál.

Dodo absolvoval Fakultu ekológie a environmentalistiky, TU Zvolen, aktívne sa podieľal na vedení EkoBanky na fakulte, organizácii prednášok a premietaní, a na založení študentského časopisu. U nás bude mať na starosti komunikáciu a vzťahy s verejnosťou, komunikáciu s členmi, dobrovoľníkmi a aktivistami, organizáciu ekotábora, víkendoviek a fundraising.

Václav Cílek – Dýchat s ptáky

Tretia kniha Václava Cílka Dýchat s ptáky je zhrnutím jeho publikačnej činnosti dosiaľ nezverejnenej v širšom spektre spolusúvisiacich textov o krajine a Zemi. Je rozdelená do troch tematických kapitol.

Prvá je venovaná rozborom Českej krajiny. Autor na ňu nazerá cez jej historickú pamäť, zloženie a energiu Zeme, dôležitosť klímy, ktorá udáva jej ráz, určuje jej využitie, a aj povahu človeka žijúceho v nej. Aleje, samorasty, vztýčené kamene - čarovné magično zvyrazňujúce prírodné charakteristiky. Fungovanie miest v kraji, ich atmosféra podporená miestnymi materiálmi... cez to všetko si vieme krajinu priblížiť, pochopiť ju a jej reaktiváciou z nej metaforicky „vyťažiť“ jej najkrajšie devízy. Opisované miesta nemusia byť čitateľovi známe, no ich vnímanie sa dá uplatniť na akýkoľvek náš obľúbený kúsok kraja.

Prevažujúcu opisnosť striedajú eseje a prednášky druhej kapitoly o klimatických javoch. Štatisticky a historicky zhrnuté fakty zo života Zeme a jej cyklov, následnosť javov, ktoré človek svojou činnosťou priamo aj nepriamo ovplyv-

ňuje, a ktoré sa priamo aj nepriamo vracajú v zmenených klimatických podmienkach.

Do popredia vystupujú súvislosti, ktoré by v povedomí ľudstva mali prispieť k tomu, aby sme sa svojim rýchlym pričinením neocitli v situácii bez „klimatickej slobody“. Boj o dôležité prvky prostredia bol začiatkom mnohých ekonomicko-hospodárskych revolúcií a je zrejmé ako vývoj klímy ovplyvnil ľudské konanie, nie však pamäť ľudstva natoľko, aby si uvedomilo sociálnu silu klímy. State o „pôdnej zoologickej záhrade“, atmosférických pohyboch, tektonickej činnosti privádzajú k jasne čitateľnému zisteniu, že klimatické zmeny tu už boli a sú cyklickou súčasťou života planéty. Jej systém sa s ľudskými zásahmi vyrovná. Zmení podmienky tak, aby vytvoril inú, ale rovnováhu.

V tretej kapitole sa zmiernuje autor s ekologickými procesmi, životom ľudí v zmenených podmienkach a upriamuje pozornosť na to, na čo by sme sa mohli zamerať a čo rozvíjať. Približuje jeho zdroje inšpirácií a ilustrácií, ktorými je tvorba maliarky Olgy Karlíkovej.

Pochopenie prapodstaty Zeme je nenásilne podávané v kontexte historických faktov, prajednoduchých cyklov, ktoré riadia planétu a jej život. Bohaté odvolávanie sa na ekologické povedomie mnohých autorov, ktoré boli inšpiráciou a zdrojom štúdií, sú cenným zdrojom pre zanietenných milovníkov krajiny. Kniha je plná faktov, ktoré by mali mať ľudia vo svojej povinnej vedomostnej výbave, aby praobyčajné pravdy a postoje ku krajine boli zdravé a prínosné.

Anna Vongrejová

*TÚTO KNIHU SI MÔŽETE OBJEDNAŤ
PROSTREDNÍCTVOM DISTRIBÚCIE
PRIATEĽOV ZEME - SPZ*

Chcete niekoho obdarovať zaujímavým darčekom?
Chcete si prečítať knihu, ktorú bežne nekúpite?
Chcete si kúpiť eko - tielko na horúce leto?
Chcete podporiť slovenských remeselníkov?
Chcete podporiť Priateľov Zeme?

Objednajte si niečo z našej distribúcie:

<http://www.priateliazeme.sk/spz/distribucia>

Katarína Šimončičová

„človeku nedá nepomôcť tak krásnemu a užitočnému výtvoru prírody, úplne bezbrannému pred motorovou pílou“

Bratislavská ochranárka pôvodom z Košíc. V súčasnosti sa venuje hlavne ochrane mestskej zelene a súvisiacimi problémami s participáciou občanov pri rozhodnutiach úradov.

TVOJE PÔSOBENIE V TREŤOM SEKTORE JE ZVIAZANÉ SO SLOVENSKÝM ZVÄZOM OCHRANCOV PRÍRODY A KRAJINY (SZOPK), HLAVNE S JEHO MESTSKÝM VÝBOROM V BRATISLAVE. MÔŽEŠ PŘIBLIŽIŤ, AKÁ JE TO VLASTNE ORGANIZÁCIA?

SZOPK je najstaršia mimovládna organizácia na Slovensku

(možno aj v Československu). Vznikla v roku 1969, do roku 1989 bola hádam aj jediná oficiálna organizácia združujúca občanov, teší ma, že tou prvou bola práve environmentálna organizácia. SZOPK bola základňou pre viaceré dnešné mimovládky, mnohí jej členovia po revolúcii začali zakladať svoje nové občianske združenia, napr. LZ VLK, BROZ, Ľudia a voda, STUŽ, CEPA a ďalšie.

PŮVODNE SI VYŠTUDOVALA HUTNICKU FAKULTU TECHNICKEJ UNIVERZITY. PREČO SI SA ROZHODLA PRESMEROVAŤ SVOJU ENERGIU DO OCHRANÁRSTVA?

Možno to bola náhoda, možno to tak malo byť. Do SZOPK som vstúpila v roku 1982, do základnej organizácie číslo 6 v Bratislave, bolo to piateho piaty o piatej, piate výročie Sekcie ochrany ľudovej architektúry pri SZOPK. Hneď o dva dni som šla na prvú záchrannú brigádu na dolný mlyn v Kvačianskej doline a tomu mlynu som ostala verná dodnes. To je akousi prvou láskou :) Bola som dobrovoľnou ochranárkou, zamestnaná som bola v Elektrotechnickom ústave SAV. Venovala som sa výskumu supravodivých materiálov. Po revolúcii SAV začala prepúšťať zamestnancov, ja som sa dostala medzi nepotrebných. Po skončení materskej dovolenky (v decembri 1992) ma prepustili. Bola som dva mesiace nezamestnaná. Kolegovia zo základnej organizácie 6 SZOPK mi ponúkli miesto tajomníčky Mestského výboru SZOPK, kam som nastúpila v marci 1993. Tá práca ma okamžite nadchla, videla som v nej oveľa väčšiu užitočnosť, ako v základnom výskume. Dodnes som neofutovala, ba naopak – to, že môžem byť ochranárkou, považujem za druhý najväčší dar osudu (prvým sú moje deti).

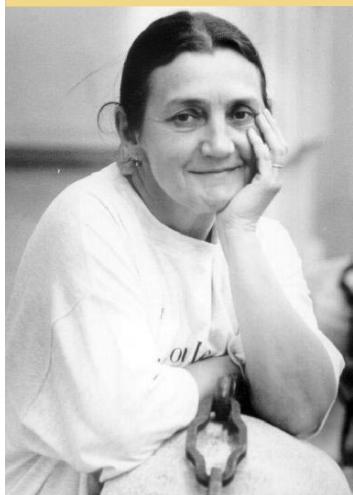
SI ZNÁMA AKO JEDNA Z NAJVYTRVALEJŠÍCH „DREVENIČIAROK“. VIEŠ POVEDAŤ, ČO ŤA PRÁVE NA DREVENICIACH TAK LÁKALO?

Prvou mojou konkrétnou prácou dobrovoľnej ochranárky bola záchrana dolného mlyna v Kvačianskej doline. V tých časoch chodili na brigády desiatky ľudí. Okrem samotnej užitočnej práce to bolo najmä prostredie, ďaleko od civilizácie, kde sa dalo veľmi slobodne rozprávať, bez strachu, že nevhodným slovom môžeme ublížiť sebe, či druhým (treba si uvedomiť dobu neslobody, pred revolúciou). Zachraňovali sme vtedy kultúrne pamiatky, na opravu ktorých nemal štát peniaze, alebo ani záujem. Drevenice nemali v tých časoch pre bežných ľudí žiadnu hodnotu, pritom išlo o krásne exempláre ľudovej architektúry, alebo technické pamiatky, ako napr. tie naše mlyny v Kvačianskej doline.

V SÚČASNOSTI SA NAJVIAC VENUJEŠ OCHRANE MESTSKEJ ZELENE, NAJMÄ V BRATISLAVE. PREČO PRÁVE TÁTO TÉMA?

Keď som nastúpila na MV SZOPK, ani jedna základná organizácia, ktorá patrila pod mestský výbor, sa nevenovala bratislavským témam. Tak som sa pustila do toho sama. Pomohla mi aj zmena legislatívy, a to, že občianske združenia mohli byť účastníkmi konaní, napr. aj výrubových. Spočiatku mi pomáhala prehrýzť sa odbornými začiatkami Zuzka Hudeková z REC.

A prečo práve stromy? Veď to človeku nedá nepomôcť tak krásnemu a užitočnému výtvoru prírody, úplne bezbrannému pred motorovou pílou. Impulzom k tomu, že som sa ochrane stromov i zelených plôch začala venovať naplno, boli likvidácie celých parkov a nádherných starých stromov kvôli nezmyselným a pre bežného občana nepotrebným developerským výmyslom.

MYSLÍŠ, ŽE PROBLÉMOM OCHRANY ZELENE NA SLOVENSKU SÚ VIAC SKORUMPOVANÉ SAMOSPRÁVY, ALEBO LAHOSTAJNOSŤ OBČANOV?

Nielen samosprávy, ale predovšetkým skorumpovaná štátna správa. Napr. v Bratislave sa odvolací orgán – obvodný úrad životného prostredia – ani raz nezastal stromov, ale vždy bol na strane investorov, keď sme sa snažili zachrániť stromy pred starostovým súhlasom s výrubom.

Občania, dúfam, už prestávajú byť ľahostajní, vidím to na množstve žiadostí o pomoc z rôznych

kútov Slovenska. Chybou je, že nevedia, čo robiť. Malo by to patriť k všeobecnému vzdelaniu. Ja by som hneď zaviedla povinný predmet na základných školách – ochrana zelene v obciach, i v lesoch. Keby mali developeri a úradníci proti sebe armádu vzdelaných ľudí, asi by si netrúfli.

MÔŽEŠ POVEDAŤ, ČO POVAŽUJEŠ ZA SVOJ NAJVÄČŠÍ ÚSPECH V OCHRANÁRSTVE?

Najväčší neviem. Zopár menších: tisíce turistov na mlynoch

v Kvačianskej doline každé leto, stovky ľudí, ktorí sa na mňa obracajú s prosbou o pomoc, o radu.

A MOJA OBLÚBENÁ OTÁZKA – KDE BERIEŠ MOTIVÁCIU BOJOVAŤ STÁLE S VETERNÝMI MLYNMI?

Ako kde beriem – veď keď sa do niečoho pustím, čo nefunguje, okolie ma hnevá, lebo nemá záujem to riešiť, nemôžem si len tak, jedného dňa povedať, že ani mňa to už nezaujímá. Veci treba dokončiť, alebo aspoň sa snažiť, aby to raz aj začalo fungovať.

MÁŠ VÔBEC NEJAKÝ VOĽNÝ ČAS, ALEBO SI STÁLE V POHOTOVOSTI? KEĎ SI NEJAKÝ NÁJDEŠ, AKO HO TRÁVIŠ?

Mám veľmi málo voľného času, väčšinou som stále v práci, celých 24 hodín denne. Našťastie mám dospelé deti, tak si to môžem dovoliť. Aj manžel sa už prestal sťažovať :) Ak teda si voľný čas urobím, trávim ho tak normálne – s rodinou, kamarátmi, zájdem do kina, či si doprajem nejakú inú kultúru, za dobrou výstavou „zabehnem“ aj do Budapešti, Viedne, či do Paríža (teda niekedy sa mi prítrafi). V zime na lyže, v lete ku vode, najradšej na mlyn do „Kvačky“, proste tak obyčajne.

KDE VIDÍŠ SLOVENSKÚ SPOLOČNOSŤ O 10 ROKOV? SI OPTIMISTKA?

10 rokov – veď to je hneď, zakrátko. Verím, že nová vláda vráti právu a zákonom ich miesto v spoločnosti. Verím, že tu bude silná občianska spoločnosť, pre ktorú nebude dôležitá plná peňaženka, ale zdravé životné prostredie.

Rozhovor viedol Martin Valentovič

Minimalizácia humorne KRESLÍ: IVO CHADZIEV

Často sa v časopisoch so záhradkárskou tematikou stretávam s tvrdeniami, že burina do kompostoviska nepatrí. Je to pravda? Mne je ľúto vyhadzovať burinu do kontajnera. Viete mi poradiť, čo teda mám robiť s burinou?

Predtým, ako sa vrhnete do boja proti burine na vašej záhrade odporúčam preštudovať si atlas liečivých rastlín. Nie je totiž burina ako burina. Po krátkom čase zistíte, že väčšina burín, ktoré máme na záhrade sú aj liečivé rastliny, ktoré obsahujú množstvo látok, ktoré sú užitočné nie len pre človeka, ale aj pre rastliny.

Tak napríklad pýr plazivý. Kedysi sa pestoval ako potravina, dnes ho môžeme použiť pri poruchách v oblasti panvy, reumatizme, na čistenie krvi, čriev i celého organizmu. Je to výborné diuretikum, rozrušuje kamienky (močové, obličkové), lieči boľavé sliznice, celkovo posilňuje, podporuje činnosť srdca a znižuje hladinu cholesterolu (zdroj - <http://www.nanicmama.sk/prirodna-lekaren/lieciva-burina>).

Burina, inak povedané i húževnaté rastliny, ktoré rastú presne tam, kde nechceme, sa kompostovať dajú a úspešne. Zvýšenú pozornosť si vyžadujú buriny, ktoré sa rozmnožujú vegetatívne (koreňovou sústavou) alebo buriny, ktoré majú vyzreté semená. Mladé buriny väčšinou môžeme kompostovať bez predchádzajúcej úpravy.

Je to vytrvalosť a životaschopnosť burín, čo spôsobuje pestovateľom problém s dopestovaním plodín. Pri druhoch, ako sú napríklad pýr plazivý, pupenec roľný, púpava lekárska hrozí riziko, že ich semená a korene zostanú schopné klíčenia aj po procese

kompostovania. Niektorí odborníci odporúčajú tieto rastliny dobre vysušiť, ale nikde nie je uvedené, čo to znamená „dobre vysušiť“. Skúšali sme usušiť vo vonkajšom prostredí pýr plazivý a nepodarilo sa nám to. Aj po niekoľkomesačnom sušení nám pýr opäť vyklíčil. Existujú však 2 zaručené spôsoby ako zamedziť ich klíčivosti:

1. Dobře navlhčenú burinu posekanú na kúsky vložíme do nepriehľadného čierneho vreca, dobre ho uzavrieme a necháme minimálne 14 dní na slnku zapariť. Snažme sa pritom, aby to boli iba rastliny bez zeminy, resp. s minimom zeminy. Potom burinu môžeme kompostovať.
2. Burinu posekanú na kúsky vložíme do nádoby s vodou a necháme na minimálne 14 dní skvasiť. Všetka burina musí byť zaliata vodou, z času na čas obsah premiešame. Keď nám začne voda pri okrajoch nádoby peniť (treba povedať, že aj zapáchať), môžeme burinu kompostovať. Vodu môžeme použiť na zálievku ovocných stromov a kvetinových záhonov – obsahuje množstvo živín.

Dôležité sú ešte dve veci.

Burina sa považuje za dusíkatý materiál, preto ho musíme pred kompostovaním ešte zmiešať s uhlíkatým materiálom napr. slamou, drevnou štiepkou, listím. Zaparenú alebo skvasenú burinu po zmiešaní s uhlíkatým materiálom vložíme do vnútra kompostovacej kopy alebo ju zasypeme zeminou.

Lenka Beznáková

Ekolisty boli vydané v rámci projektov „Viac recyklácie, menej znečistenia“ a „Príma - Klíma - Životný štýl“.

Priateľov Zeme - SPZ finančne podporili:

RECYKLAČNÝ FOND

PROJEKTY „VIAC RECYKLÁCIE, MENEJ ZNEČISTENIA“ A „OD TRIEDENIA K MINIMALIZÁCII ODPADU“ SÚ SPOLUFINANCOVANÉ Z FINANČNÉHO MECHANIZMU EURÓPSKEHO HOSPODÁRSKEHO SPOLOČENSTVA, NÓRSKEHO FINANČNÉHO MECHANIZMU A ŠTÁTNEHO ROZPOČTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

PROJEKT „PRÍMA - KLÍMA - ŽIVOTNÝ ŠTÝL“ JE SPOLUFINANCOVANÝ Z DBU.

PROJEKT „TRIEDENIE A RECYKLÁCIA ODPADU - SÚČASŤ NÁŠHO KAŽDODENNÉHO ŽIVOTA“ FINANČNE PODPORIL RECYKLAČNÝ FOND.

Pri realizácii aktivít Priateľov Zeme - SPZ pomohli:

Johy Vozár, Marek Prypoň, Anna Liptajová, Mirka Nikolovičová, Zuzka Orosová, Dominika Vachanová, Lucia Drgová, Ľubo Benko, Alis Bajusová, Andrej Kollár, Katka Kemeníková, Julka Mládeková, Beáta Pauková, Juraj Florek, Števo Jančo, Matej Šiculiak, Mirka Sliáčska, Marian Nevoľný, Marcelka Diškancová, Anna Kianičková, Maja Potočňáková, Jonathan Gresty, Zuzka Makovská, Lenka Rusnáková, Maja Matláková a jej kamoška, Stano Matej, Laco Bíro, Shaman a 89. zbor Cuprum Banská Bystrica, Gymnázium Šrobárova Košice, Gymnázium Poštová Košice, Evanjelické lýceum Bratislava, Gymnázium Tajovského Banská Bystrica, Súkromná stredná škola Animus Nitra, Evanjelické kolegiálne gymnázium Prešov, Obchodná akadémia Polárna Košice, Obchodná akadémia Volgogradská Prešov

Mediálni partneri:

Ďakujeme Vám